

UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Retoriske uskikke i offentlig debat - illustreret med eksempler fra prostitutionsdebatten

Kock, Christian Erik J

Published in:
Rhetorica Scandinavica

Publication date:
2012

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Kock, C. E. J. (2012). Retoriske uskikke i offentlig debat - illustreret med eksempler fra prostitutionsdebatten. *Rhetorica Scandinavica*, (59), 94-107.

Christian Kock er professor i retorik, Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, Københavns Universitet

E-post: kock@hum.ku.dk

Christian Kock:

Retoriske uskikke i offentlig debat - illustreret med eksempler fra prostitutionsdebatten

Prostitutionsdebatten i Danmark har, som det fremgår i Merete Onsbergs artikel ovenfor, været præget af stærke følelser. Derfor kan sådan en debat blandt andet ses som en anledning til at overveje hvorvidt og hvordan følelser har en legitim plads i en debat. Og generelt kan man se den som eksempelmateriale til en diskussion af normer for retorikken i offentlig debat. Kan sådanne normer meningsfuldt opstilles? Er de påkrævede? Hvad skulle de bestå i? Hvilken underliggende hensigt skulle de tjene? Disse spørgsmål vil jeg belyse i denne artikel. Jeg vil især se på manøvrer og strategier der vedrører debattørers diskursive adfærd over for debatmodstandere(n) og disses udsagn.

Det er vigtigt, mener jeg, at skelne mellem to niveauer i offentlig debat og at være opmærksom på dem begge: dels det niveau der vedrører debattørers egne argumenter, dels det der vedrører hvad de siger til modpartens argumenter og modargumenter, og om modparterne i det hele taget. Den 'informelle logiker' Ralph Johnson kalder det første af disse niveauer for "the illative core". Det kan oversættes som 'den inferentielle kerne' (il-lative kommer jo af in-fero); dette niveau svarer til Toulmins data eller grounds. Det andet niveau kalder Johnson "the dialectical tier".¹ Jeg foreslår det dialektiske niveau. Det er efter min opfattelse hér man finder flest eksempler på de adfærdstyper i offentlig debat som jeg kalder uskikke – altså debatadfærd som er kritisabel.

Jeg foreslår ordet 'uskikke' frem for det hyppigt anvendte ord 'fallacies', selvom man kunne tro at de to betegnelser dækker det samme, og hvorfor så anvende en ny betegnelse? Jeg mener at 'fallacies' har været et miskrediteret fagligt begreb siden Carl Hamblin's *Fallacies* (1970). Bogen kritiserede den gennem århundreder opbyggede fallacy-lære for at være en usystematisk rodekasse, hvor kritisable argumentationsmanøvrer af vidt forskellige typer blev slået sammen under ét begreb. Douglas Walton og John Woods tog i en serie artikler omkring 1980 fat på at gøre noget ved dette med den såkaldte 'Woods-Walton Approach' til 'fallacies', og Walton udviklede i 80'erne sin egen

¹ Ralph Johnson, Manifest Rationality: A Pragmatic Theory of Argument (Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2000), 129ff.

tilgang til emnet under inspiration af den hollandske pragma-dialektiske skole inden for argumentationsteori, der anser fallacies for at være argumentative *sproghandlinger* som modvirker samtalens formål: at nå til enighed (se blandt andet van Eemeren & Grootendorst, 1992). Walton opererer dog med flere forskellige samtaletyper, hver med sit formål. Ud fra denne orientering har han skrevet en serie bøger og artikler om stort set alle de traditionelle 'fallacy'-typer; her anskues deres 'fejlagtighed' som noget relativt og gradueret, afhængigt af samtaletyper, kontekst, med videre

Disse forskellige bestræbelser vidner om at en 'fallacy'-lære, hvis begrebet skal fastholdes, må forsynes med et nyt og mere sammenhængende grundlag - og det er netop et sådant som både Walton og pragma-dialektikerne har forsøgt at levere ved at anskue 'fallacies' som samlebetegnelse for kontraproduktive eller kritisable (sprog)-handlinger. Jeg er for så vidt enig i at rette blikket i den retning - uskikke er jo også betegnelse for uheldige handlemåder. Men dels er jeg uenig især i pragma-dialektikernes formålsbestemmelse for argumentation (at man skal enes), dels mener jeg at selve termen 'fallacy' stadig associerer for meget til den traditionelle oversættelse 'fejlslutning', som om det altid var selve slutningen der var noget galt med (altså en logisk fejl). Jeg er optaget af at udvide synsvinklen for hensigtsmæssig og uhensigtsmæssig argumentationsadfærd til ikke blot at omfatte selve de argumenter en debattør selv præsenterer, men også spørgsmålet om hvorvidt han overhovedet præsenterer argumenter eller prøver at klare sig uden, og ikke mindst om hvordan han forholder sig til modparterne og deres argumenter - det man kan kalde debattørens dialektiske adfærd.

Deliberation er dialektisk

Når jeg lægger særlig vægt på den dialektiske adfærd, og på om debattøren svigter sine forpligtelser i 'dialektisk' henseende, er det fordi en debattør kun ved at forholde sig til kritik og modargumenter udviser egentlig deliberativ adfærd. Deliberation betyder jo 'afvejning' og fordrer at de betragtninger som kan gøres gældende på begge sider af en sag, 'opvejes' imod hinanden, eller bedre: sammenlignes. De der er tilhørere til politisk debat - altså borgerne/vælgerne - har brug for selv at foretage en sådan afvejning for at finde frem til en holdning i den givne sag, og hertil er det en afgørende nødvendig hjælp at debattørerne hver for sig giver deres bud på en reel afvejning - hvilket kræver at de forholder sig redeligt til kritik og modargumenter. Derved og kun derved kan borgerne få et optimalt grundlag for at foretage den afvejning de selv står over for.

Al tale om adækvat eller 'kritisabel' debatadfærd rejser spørgsmålet om hvilke kriterier man anlægger, og hvilken teori disse kriterier bygger på - i sidste instans spørgsmålet om hvilke(n)

hensigt eller funktion(er) vi ideelt set tillægger den offentlige debat, idet en forestilling herom må forudsættes for at konkret debatadfærd kan evalueres. Jeg har netop antydnet at den funktion som offentlig politisk debat primært skal vurderes ud fra, er at tjene til vejledning for borgere/vælgere der på det bedst mulige grundlag vil vælge standpunkt i givne sager (derunder spørgsmålet om hvem de skal stemme på i parlamentsvalg og lignende).

I øvrigt vælger jeg nedenfor en 'induktiv' fremgangsmåde til at belyse hvad der ud fra denne grundopfattelse er ønskeligt, henholdsvis kritisabelt i offentlig debat. Jeg vil analysere konkrete debatuddrag der intuitivt opleves som eksempler på debat-'uskikke', og derfra udlede et normsæt og en teori som kan forklare at de gør det.²

Ikke-svar

Den dialektiske uskik der logisk set bør nævnes først, er den simple at man ikke leverer noget svar overhovedet på et argument fra modstanderside – eller et 'indholdsløst' svar:

Vi ved godt, at modstanderne siger, at et konsekvent lovforbud blot skaber endnu mere kriminalitet. Og at den brutale undergrundsbranche blot rykker uden for myndighedernes kontrol. Men ærlig talt: Kan det blive værre?

Sådan skriver Peter Hummelgaard Thomsen fra Danmarks Socialdemokratiske Ungdom og Poul Nyrup Rasmussen, tidligere socialdemokratisk statsminister.³ De gengiver her to vigtige argumenter imod et prostitutionsforbud. Begge handler om et forbuds formodede konsekvenser (modsat deontiske, det vil sige 'dydsetiske', argumenter, der især fremføres af forbudstilhængere). Men

² Denne fremgangsmåde er analog med hvad Aristoteles gør i sin formulering af etiske definitioner og normer: Ved at se på konkrete tilfælde som vi formodes at kunne enes om en umiddelbar bedømmelse af, slutter han sig til tilgrundliggende forestillinger om det gode og dets manifestationer. Et eksempel blandt utallige er diskussionen i den Nikomakæiske Etik III (1110a) af tvivlstilfælde vedrørende hvilke handlinger der er 'frivillige'. Her ræsonnerer Aristoteles induktivt ud fra konkrete 'cases' - først handlinger som man udfører påvirket af at en ond tyrann har éns forældre eller børn i sin magt, derpå det at en kaptajn kaster sin last over bord for at undgå forlis. Aristoteles etiske tænkning kan siges at være begrebsmæssig udredning af foreliggende intuitioner, som belyses med eksempler. I tvivlstilfælde klargør han sine intuitioner ved først at overveje konkrete eksempler, og *derudfra* formuleres så den begrebsmæssige analyse. Det er en sådan fremgangsmåde jeg kalder 'intuitiv'.

³ Peter Hummelgaard Thomsen og Poul Nyrup Rasmussen, "Prostitution: S må kræve forbud mod sexkøb", i Politiken 05.09.2008.

skribenterne forholder sig ikke til disse argumenter. De kunne have givet grunde til tvivl om de omtalte konsekvensers sandsynlighed eller omfang – men de nøjes med det retoriske spørgsmål ”Kan det blive værre?”, som ikke anfører nogen grund til at tro at det ikke kan blive værre, og heller ikke nogen grund til at disse eventuelle forværringer ikke skulle have vægt som argumenter. Det er et ’ikke-svar’ på de to konsekvens-argumenter, selvom det måske lyder som en art svar.

Blank affejning af modargument

Man kunne også mene at Hummelgaard og Nyrups ’svar’ har karakter af det vi kan kalde en ’blank affejning’. Et klart eksempel på denne uskik er i hvert fald det følgende, der er skrevet af fire kendte kvinder: Hanne Vibeke Holst, Mette Frederiksen, Sara Blædel og Ritt Bjerregaard, henholdsvis forfatter, folketingsmedlem (S), forfatter og overborgmester (S) i København.

Vi mener, at det må være slut med dårlige undskyldninger for prostitution og kvindehandel. Den lykkelige luder findes ikke, og prostitution er ikke kvindens eget valg.⁴

Hvad de fire leverer her, er en blank affejning af to argumenter mod et prostitutionsforbud; her er der, modsat i det foregående eksempel, intet der foregiver at være et svar – kun den blanke benægtelse.

Stråmænd

De fires ikke-svar eksemplificerer også en anden dialektisk uskik. Når de benægter at ”den lykkelige luder findes” og at ”prostitution er kvindens eget valg”, foretager de en markant opstramning (generalisering) af to modstandpunkter. Ingen debattører synes at have påstået at prostitution generelt er kvindens eget valg – men det er alligevel denne generelle påstand der benægtes. Her har vi en af de ’fallacies’ der optræder i traditionelle fremstillinger: ’stråmanden’.⁵ Alle teoretikere er enige om at den er en kritisabel form for argumentation, og det endda i enhver kontekst, hvilket ikke gælder de fleste andre ’fallacies’ – men den svarer ikke til den traditionelle

⁴ Hanne Vibeke Holst, Mette Frederiksen, Sara Blædel og Ritt Bjerregaard, ”Trafficking: Politiet har kun fundet tre sexslaver”, i Politiken 04.11.2008.

⁵ Douglas Walton, der har skrevet en bog eller i det mindste en artikel om stort set hver eneste af de traditionelle typer af ’fallacy’, har karakteriseret stråmanden i ”The Straw Man Fallacy”, i: Johan van Benthem, Frans H. van Eemeren, Rob Grootendorst and Frank Veltman (red.), Logic and Argumentation, (Amsterdam, Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, North-Holland, 1996), 115-128.

'fallacy'-forståelse, nemlig at den synes at være 'gyldig' uden at være det. Der behøver ikke at være nogen logisk ugyldighed i et 'stråmands'-argument; problemet er at det retter sig mod et standpunkt eller argument som modparten ikke har fremført.

Lige så udbredt er den uskik at gengive modstandpunkter eller modargumenter i en uklar, suggestiv form som ikke bruges af modparterne selv. Det er umuligt i den danske debat at finde forbudsmodstandere der taler om "lykkelige ludere". Man tillægger altså sine modstandere en synsmåde som ingen af dem har udtrykt. Og hvad den specifikt består i, er uklart.

De stråmænd vi lige har set, er 'milde' - de består 'blot' i skærpelse eller generalisering af noget som visse modstandere i debatten trods alt mener. Derfor bliver de sjældent bemærket og kritiseret. Endnu et par eksempler:

I vores hyggelige samfund er der stadig nogle, der mener, at pigerne godt kan lide det, eller i hvert fald er så klar over, hvad de gør, at det ikke skader dem på krop og sjæl for livstid.

Sådan skriver entertaineren Lotte Heise.⁶ Hun generaliserer dermed noget som "nogle" mener (hun siger, typisk nok, ikke hvem), idet hun siger at de mener at "pigerne" godt kan lide det: Det er flertal, bestemt form, der jo indebærer at alle piger i kategorien prostituerede "godt kan lide det" - et argument man næppe finder eksempler på.

Alle disse uskikke er lige så hyppige hos modstandere af prostitutionsforbud. En af dem er Steen Schapiro fra "Seksualpolitisk Forum", der skriver:

SF's Ligestillings- og kirkeordfører, Pernille Vigsø Bagge, skriver jævnligt om prostitution med den hovedpointe, at sexarbejdere tager skade af deres arbejde, og at de ikke har et frit valg. Senest fortæller hun i Inf. 14. juni, at arbejdet "vanskeligt kan karakteriseres som frit for flertallets vedkommende".⁷

Schapiros eget citat fra Bagge viser at Bagge ikke fremsætter den generalisering som han tillægger hende; hans "sexarbejdere" (flertal, ubestemt form) refererer jo generelt til en kategori, men Bagge bruger udtrykkelig modifikation "for flertallets vedkommende".

⁶ Jyllands-Posten 22.06.2008

⁷ Information 18.06.2008.

Næste eksempel er fra en forbudstilhænger, den socialdemokratiske politiker Anne-Marie Meldgaard, der kommenterer et indlæg fra Susanne Møller (SM) - en hyppig debatdeltager, selv sexarbejder (omtalt i Merete Onsbergs artikel ovenfor):

Jeg er lodret uenig med SM i, at prostitution og kvindehandel er to adskilte størrelser.

Efter mit indlæg på disse sider (31/3), hvor jeg fremførte, at jeg anser prostitution og trafficking som værende to sider af samme sag, har såvel Steen Schapiro fra Seksualpolitisk Forum (JP 11/4) som Susanne Møller fra Sexarbejdernes InteresseOrganisation (JP 6/4) prøvet at overbevise mig om det modsatte.⁸

Men hvad skrev Susanne Møller faktisk i sit indlæg (hvor hun kommenterede et tidligere indlæg fra Meldgaard)?

Anne-Marie Meldgaard (...) skriver, at »vi ved«, at næsten en halv million kvinder og børn bliver handlet til prostitution i Europa.

Det sidste er en ren skrøne. Ingen ved, hvor mange kvinder, der er trafficket til sexarbejde i Europa.

Men det er kun en brøkdel af den halve million.

Som man ser: SM siger at antallet af handlede kvinder i prostitution i Europa er mindre end Meldgaard har hævdet. Meldgaard derimod antager i sit svar at man enten mener at prostitution og kvindehandel er ”to sider af samme sag”, eller ”det modsatte”.

Meldgaard begår her fire forskellige dialektiske uskikke:

- 1) Hun ignorerer det SM siger (ikke-svar).
- 2) Hun bruger uklare begreber (”to sider af samme sag” og ”det modsatte” – hvad vil det sige?).
- 3) Hun opstiller en stråmand (SM mener ifølge AMM ”det modsatte” af AMM, i stedet for det hun faktisk sagde).
- 4) Hun tager for givet at der kun er to mulige standpunkter.

Falsk dikotomi – og en cirkelslutning

⁸ Jyllands-Posten 20.04.2009.

Den sidstnævnte uskik er det der undertiden kaldes en falsk dikotomi. En dikotomi kan defineres som en "eksklusiv disjunktion"- altså at sige eller underforstå at noget enten er X eller Y, og at det ikke (delvis) kan være begge dele, eller noget tredje. Dikotomier kan – forenklet sagt – være sande eller falske, det vil sige de kan enten statuere en eksklusiv disjunktion som i alt væsentligt er retvisende, som for eksempel at en kvinde enten er gravid eller ikke-gravid; eller de kan være misvisende eller diskutabel. Mange dikotomier der fremføres i offentlig debat, er i bedste fald diskutabel, det vil sige det er på forhånd langt fra anerkendt af alle at de er gældende, men de fremføres alligevel uden argumentation som gældende, eller de underforstås. Det er det vi ser her.⁹

I følgende citat ser vi tillige Anne-Marie Meldgaard begå den uskik at affeje et modstandpunkt med et 'tomt' udsagn; i realiteten begrundes hun sin egen holdning (og dermed afvisningen af modpartens) med denne holdning selv: der altså tale om en cirkelslutning. I fortsættelse af afsnittet som citeret ovenfor, skriver hun om Steen Schapiro og Susanne Møller:

Jeg kan fortsat ikke se, at de har ret i deres betragtninger.

For det ville betyde, at jeg og mit parti skulle acceptere prostitution.¹⁰

Altså: Jeg, Meldgaard, er imod prostitution, fordi jeg mener at prostitution og trafficking er to sider af samme sag. Og det mener jeg fordi jeg er imod prostitution. Der er altså tale om en 'fallacy' i traditionel forstand: en slutning der er ugyldig, men som måske kan synes gyldig – nemlig en petitio principii, også kaldet 'cirkelslutning', 'begging the question' eller circulus in probando. Meldgaard argumenterer ved hjælp af det hun samtidig argumenterer for. Kritisabel argumentation der som denne foregiver at være logisk gyldig, men er logisk ugyldig, er imidlertid en undtagelse i debatten; de mest kritisable og hyppige uskikke i debatten er ikke af denne art, men er kendetegnet ved at de svinger tilhørernes behov for hjælp til deliberativ stillingtagen.

Henning Bech er modstander af prostitutionsforbud. Han er professor i sociologi ved Københavns Universitet, men er ikke hævet over at begå de samme uskikke som sine mindre akademisk skolede modparter. Her skriver han om en konference om prostitution han har været medarrangør af, vendt mod et par fremtrædende forbudstilhængere:

⁹ Trudy Govier, "Two is a Small Number: False Dichotomies Revisited", i H.V. Hansen et. al. (red.), Dissensus and the Search for Common Ground. CD-ROM (pp. 1-10). Windsor. ON: OSSA.

¹⁰ Jyllands-Posten 20.04.2009.

Det er korrekt, at vi ikke inviterede Socialdemokraterne til kritisk at efterprøve Mette Frederiksens påstand om, at prostituerede bærer incest med sig fra barndommen. Det er også korrekt, at vi ikke inviterede SF til kritisk at efterprøve Pernille Vigsø Bagges påstand om, at prostitution lig med kvindehandel, lig med slaveri. Ej heller inviterede vi Reden til at efterprøve Dorit Otzens påstand om, at prostitution fører til døden (Inf. 25. november).¹¹

Modsat mange andre debattører nævner Bech her i det mindste sine modparter ved navn, og tilmed nævner han, i relation til Dorit Otzen, hvor hun har fremsat den mening han tillægger hende. Otzen er forstander for ”Reden”, et krisecenter for ofre for kvindehandel (omtalt ovenfor i Merete Onsbergs artikel). Men hvad sagde hun faktisk i det interview i Information som Bech henviser til? Blandt andet dette:

”For vores vedkommende gælder det om at sørge for, at kvinden er i så god fysisk og psykisk stand, at hun er i stand til at tage et valg.”

- Forstået som et valg væk fra prostitution?

"Det er da klart. For du dør. Vi har haft tre dødsfald i den her uge. Og er det gamle kvinder? Nej, det er det ikke. Er det målet? Nej. Du får aldrig mig til at forsvare prostitution. Jeg har aldrig set det være godt for noget eller nogen."

Fremsætter Otzen her en generel påstand om at "prostitution fører til døden"? Det ville man kun kunne påstå ud fra ordene "du dør" - som hun følger op med henvisning til tre konkrete dødsfald. At hun skulle mene at prostitution *generelt* fører til døden, er i bedste fald en meget 'ugenerøs', opstrammende læsning af hendes udsagn; man kunne synes at enhver debattør i stedet burde forholde sig seriøst til hendes udsagn om at et vist antal prostituerede (tre i ét center på én uge) dør en tidlig død.

Også i omtalen af politikerne Mette Frederiksen (S) og Pernille Vigsø Bagge (SF) giver Bech med urette en kategorisk og generaliserende fremstilling af hvad de måtte have sagt, på en måde som forekommer påfaldende hos en professor i sociologi: Frederiksen har intetsteds sagt at alle prostituerede har været udsat for incest i barndommen; Bagge har intetsteds sagt at prostitution er lig med kvindehandel.

¹¹ Information 13.12.2008.

Nogle af uskikkene i eksemplerne ovenfor er ikke 'uhyrlige' og vil måske derfor ikke blive bemærket, måske ikke engang af dem der begår dem. Men netop derfor er det værd at være opmærksom på dem. En offentlig debat, som den om et prostitutionsforbud, kan blive til ren vildledning og forvirring, og ikke til nogen oplysning eller hjælp, for den borger der måtte ønske at bruge debatten som grundlag for stillingtagen, hvis begge sider kontinuerligt benytter de former for begrænset forvanskning der for eksempel består at gengive en modparts udsagn om nogle prostituerede med en generel formulering. Gradvis får man så en nytteløs debat mellem uforsonlige parter, hvoraf den ene for eksempel mener at den anden anser alle prostituerede for "lykkelige ludere", mens den anden part mener at den ene anser dem alle for "sexslaver".

Spekulation om underliggende motiver

I tilslutning til den uskik at opstille fortegnede eller generaliserede versioner af modparterers meninger og argumenter ligger en anden hovedkategori af dialektiske uskikke, nemlig spekulation i modparterens motiver. Fra spekulative forvanskninger af hvad modparterne mener, er skridtet kort til spekulationer om de holdninger der motiverer hvad modparterne mener. Et typisk eksempel:

Flere sexarbejdere har stået frem og sagt, at de er glade for deres arbejde. Venstrefløjens benægtelse af det forhold afslører en uhyre gammeldags seksualmoral, hvor kvinder – i modsætning til mænd – i virkeligheden slet ikke har lyst til sex.

Sådan skriver Kenneth Kristensen Berth, folketingskandidat for Dansk Folkeparti, medlem af "Rådet For Menneskerettigheder".¹² At man som her tolker modparterers holdninger og argumenter som motiveret af deres personlige seksuelle tilbøjelighed (eller mangel på samme), ses ofte, mest hos modstandere af prostitutionsforbud.

I følgende eksempel tolkes den eksisterende lovgivning netop som motiveret af restriktiv seksualmoral. Men i forbifarten får skribenten, Kenno Simonsen, der er privatpraktiserende psykolog, også tillagt forbudstilhængeren Pernille Vigsø Bagge et åbenlyst irrationelt og kontraproduktivt motiv - som hun intetsteds har udtrykt:

¹² Politiken 25.05.2008.

... langt den overvejende del af udenlandske prostituerede i Danmark er frivillige sexarbejdere, der er migreret hertil for at optimere indtjeningen. Mange er her på fuldt lovligt ophold.

Set i det lys har jeg svært ved at se et forbud mod prostitution som andet end en seksualmoralisk funderet lovgivning, hvor sexarbejderen fratages retten til at bestemme over egen krop. Det er en ret, vi normalt kun fratager børn og akut psykisk syge.

At der kun er rejst få sager om menneskehandel kan ses som et udtryk for, at det kun foregår i ret begrænset omfang. Men der er utvivlsom[t] også sager, der aldrig opklares. Når PVB beklager politiets mangel på 'resultater' kan det undre, at hun ønsker at omprioritere politiets ressourcer, således at de i fremtiden skal bruge dem på at jage kunder frem for bagmænd.¹³

I et citat ovenfor så vi en 'blank affejning' fra et indlæg af fire kendte kvinder. Det var forsynet med en tegning, leveret af en af avisens bladtegnere. I baggrunden ses tre prostituerede, i forgrunden en kvinde med jakkesæt (?) og et vredt og forbitret ansigt, vendt mod læseren. Dette indlæg bliver besvaret et par dage senere af Eini Carina Grønvold, der blandt andet bestyrer bloggen "Kavalergangen" og erklærer sig som "prosexfeminist". Hun skriver:

Anne-Marie Steen Petersen [bladtegneren] fanger i en simpel tegning alt det forkvaklede ved den modstand mod prostitution, som de to forfattere og de to politikere gør sig til talsmænd for. De fire er privilegerede og feterede. Det ligger i deres kapacitet at blive offentlige personer med stor indflydelse på samfundet, og den mulighed har de hver især valgt at udnytte. De kunne også have valgt så meget andet - endda at blive sexarbejdere. De fleste må misunde dem deres mange muligheder.

Men de har fået ind i hovedet, at tilstedeværelsen af sexarbejde ødelægger noget vigtigt i deres liv. Så de bekæmper det. (...) det er netop ligestillingskortet, de fire trækker som deres sidste trumf. Men deres budskab har intet med ligestilling eller virkelig feminisme at gøre. At kvinder med mange muligheder bekæmper kvinder med få muligheder er blot et eksempel på, at kvindesagen er blevet kidnappet af selvudnævnte profeter, der kun arbejder for deres egne egoistiske interesser.¹⁴

På sin webside <http://prosexfeminisme.wordpress.com/author/einicarina/> skriver Grønvold:

¹³ Information 14.11.2008.

¹⁴ Politiken 16.11.2008.

Når visse feminister erklærer sig imod sexarbejde, porno, strip og seksuel afbildning eller italesættelse af kvinder i almindelighed, er der ét fællestræk, der samler denne modstand: Modstanden mod sex, eller måske nærmere: modstanden mod kvinder og sex i forening.¹⁵

Her bliver al 'feministisk' modstand mod prostitution (samt mod en række andre fænomener) fortolket som udsprunget af et skjult (og uerkendt?) motiv hos de pågældende 'feminister' – et motiv som de intetsteds har erklæret; samtidig bliver de argumenter der faktisk fremføres for et prostitutionsforbud (blandt andet med relation til sociale forhold, kriminalitet med videre), forbigået.

Omtale om modparters formodede motiver til at have de standpunkter de har, er et emne der ofte er blevet diskuteret af filosoffer og argumentationsteoretikere, blandt andet Walton (1998), der anskuer denne slags argumentation som en underkategori af ad hominem. Både han og en række andre forskere, som han henviser til, indtager en nuanceret holdning til motiv-argumenter: De er ofte, men ikke altid, irrelevante for den sag der diskuteres – og for det meste helt uverificerbare. Men i prostitutionsdebatten såvel som i andre sager er problemet påstande om modparters motiver ikke så meget disse påstandes problematiske troværdighed og relevans – men derimod at de, som i eksemplet vi lige så, fremføres i stedet for argumenter om selve det forslag der er til debat. De er i den forstand en camouflage for den usik at svar på modpartens argumenter ikke bliver leveret.

Frontudvidelse

At man spekulativt tilskriver modparter underlødige motiver (de være sig psykologiske, selviske eller strategiske), alt imens man forbigår deres eksplicitte argumenter, præger debatten om prostitution. Et instruktivt eksempel kommer fra journalisten Leif Blædel; han kan som debattør ses som en dogmatisk arvtaget efter den 'kulturradikalisme' der i Danmark især forbindes med arkitekten og forfatteren Poul Henningsen ('PH'):¹⁶

Så er der også de larmende krav om, at det skal forbydes mænd at købe sex.

Det er ikke tilfældigt, at man ikke også kræver forbud mod, at kvinder køber sex, for det er udpræget de såkaldte nyfeminister, som rejser kravet. I nogle tilfælde ligger der måske også

¹⁵ Websiden tilgået 1.3.2011.

¹⁶ Jeg har forsøgt en kritik af Poul Henningsens kulturradikalisme og dens efterfølgere i artiklen "Det endimensionale menneske: Hvad PH og de kulturradikale ikke forstod", i: Kritik 193 (2009), 112-120.

politiske propagandamotiver bag (...) de puritanske og seksualangste nyfeminister skal sandelig ikke have noget af at kræve kvinder straffet, så de taler kun om mændene. Og om forbud, det er altid godt, de, som kræver det, viser jo derved, at de selv er fromme, hellige, rene, anstændige i modsætning til slynglerne.

Ældgamle fordomme mod seksuallivet afspejles også i en modvilje mod, at lidt ældre mennesker, der ganske åbenlyst ikke har forplantning i tankerne, hengiver sig til dets glæder. Det kom til udtryk i de forrykte angreb på forfatteren Jørgen Leth. Og på en sær bagvendt facon afspejles det i, at vi herhjemme i de senere år har haft et forbud mod fertilitetsbehandling af kvinder over 45. Når de får børn, markerer det jo på en måde, at damer i den alder har et seksualliv, hvad de ikke bør have.¹⁷

Her tillægges prostitutionsmodstandere et helt spektrum af skjulte motiver og dagsordener: De agerer strategisk ("propagandamotiver"); de er "puritanske og seksualangste"; og de vil vise at de er "fromme, hellige, rene, anstændige".

Tilmed blandes to helt nye temaer ind – en adfærd, som jeg foreslår at kalde frontudvidelse, hvor man ikke kun angriber modparters (formodede) holdninger til det aktuelle emne, men også (eller i stedet) deres formodede holdninger til andre emner som man anser for beslægtede – her den holdning at ældre mennesker som Jørgen Leth, eller kvinder over 45, ikke bør have et seksualliv.

Offentlig debats funktion og normer

Med udgangspunkt i de ovenstående iagttagelser og vurderinger skal jeg forsøge kort at skitsere et sæt generelle normer der afspejles i disse, og som jeg tror kan danne grundlag for en kritisk-evaluerende overvågning af offentlig debat om politik, etik, med videre.

I de beslutninger vi borgere skal træffe, både i dagliglivet og i politik, etik med videre, er der typisk ikke kun én sand valgmulighed; der er typisk relevante argumenter af en vis vægt på begge (alle) sider. I prostitutionsdebatten er det for mig at se uigendriveligt at det forholder sig sådan. Efter at have hørt argumenterne i en sådan sag må hvert menneske træffe sit eget valg om hvad der er rigtigt, ud fra sine egne værdier og prioriteringer.

På den ene side er det altså vigtigt at vurdere og kritisere argumentation. Jeg mener at man også som retoriker må insistere på at argumentation kan være god eller dårlig, og at dette ikke kun er et

¹⁷ Weekendavisen 16.03.2007.

spørgsmål om dens empiriske effekt på publikum; på den anden side findes der, når det gælder en fælles beslutning, ingen 'sandhed' som kan udledes objektivt. Men hvorfor ikke? Hvordan kan begge disse udsagn hævdes samtidig?

Retorik blev af Aristoteles defineret som den "rådslagning" (boulē, bouleusis) som vi har om fælles beslutninger i et samfund. Aristoteles afgrænser mange gange (især i sine etiske skrifter) de spørgsmål hvorom man kan 'rådslå' (bouleuein), til handlinger som vi selv kan beslutte os til. Om et spørgsmål af den slags kan vi træffe et overlagt valg (en proairesis) – men tillige slår Aristoteles også fast at et sådant valg "hverken er sandt eller falsk".¹⁸ Det betyder ikke at der ingen sandheder er på andre områder; men netop valg af handlinger i politik og dagligliv har denne egenskab. Det betyder heller ikke at de argumenter der bruges i politisk debat, for eksempel om størrelsen af en bestemt budgetpost, ikke kan være sande eller falske, eller bedre: 'retvisende' og misvisende. Men selve temaerne for politisk debat – det hvorom der argumenteres – er typisk handlinger, ikke påstande.

At der på handlingernes område, altså i argumentation om praxis, ikke epistēmē, ikke findes 'sandheder', kan man blandt andet forklare med begrebet 'værdipluralisme', som i vor tid ofte forbindes med filosofen Isaiah Berlin. Det er for ham en grundlæggende erkendelse "at ikke alle de højeste værdier som menneskeheden har stræbt efter nu og i fortiden, nødvendigvis var forenelige med hinanden":

Vi kan diskutere hinandens synspunkter, vi kan prøve at nå et punkt hvor vi kan mødes, men i sidste ende kan det du stræber efter, være uforeneligt med de mål som jeg bliver klar over at jeg har viet mit liv til. ...

Ikke nok med at mine værdier kan støde imod dine; endnu mere signifikant er fortsættelsen:

Værdier kan nemt støde sammen i et enkelt individs indre; og heraf følger ikke at hvis de gør, må nogle være sande og andre falske. (...) sammenstødene, selv hvis de ikke kan undgås, kan afbødes. Krav kan afvejes, kompromiser kan nås: I konkrete situationer har alle krav ikke lige stor vægt – så

¹⁸ Den Eudemiske Etik, 1226a: ouk esti proairesis alēthēs ē pseudēs. I artiklen "Choice Is Not True or False: The Domain of Rhetorical Argumentation", i: Argumentation 23 (2009), 61-80, har jeg belyst hvordan Aristoteles og mange senere retorikere afgrænser retorikkens domæne på denne måde.

meget frihed og så meget lighed ... Der må foretages prioriteringer, prioriteringer som aldrig kan blive endelige og absolutte.¹⁹

Problemet med modstridende værdier, som altså også gør sig gældende inden for det enkelte individs værdisæt, kunne løses hvis vi havde en rationel måde at veje argumenter op mod hinanden på – en 'fællesnævner' eller 'vekselkurs'. Så kunne vi omregne alle costs og benefits til den samme fællesnævner. Men, hævder jeg, det kan vi ikke; sådan en fællesnævner bliver vi nemlig aldrig enige om. Ydermere er ikke alt et spørgsmål om cost og benefit (nytte): Der er for eksempel nogle der mener at visse etiske værdier eller principper gælder ubetinget ('deontisk' etik, det vil sige 'dydsetik', versus 'nytteetik' eller 'konsekvensetik').

Netop dette kan vi også se i prostitutionsdebatten, hvor for eksempel en debattør der argumenterer for et forbud, typisk kan støtte sig til et deontisk argument (et eksempel herpå er tekst 2 i Charlotte Jørgensens artikel nedenfor). Kort sagt: De værdier der er relevante i en sådan sag, er ofte både modstridende (det vil sige de taler for uforenelige standpunkter) og tillige inkommensurable. Dette matematiske udtryk bruges blandt andet i moral- og retsfilosofi til at udtrykke at man ikke kan definere en objektiv fællesnævner som alle kan enes om, og derfor kan argumenter af forskellig art ikke vejes objektivt op mod hinanden – for eksempel deontiske over for konsekvens-etiske, eller konsekvensargumenter af økonomisk art over for argumenter der refererer til miljøværdier, og så videre.²⁰

Men hvert individ i et samfund har ikke desto mindre brug for at 'afveje' argumenter imod hinanden, det vil sige sammenligne dem og derudfra træffe en beslutning. 'Værtdipluralisme' og inkommensurabilitet indebærer blot at dette i princippet må gøres af hvert enkelt individ for sig; både i definitionen, prioriteringen, fortolkningen og sammenligningen af forskellige værdibaserede argumenter vil der nemlig være et stort, legitimt og uudryddeligt subjektivt element.

Hos den nutidige tradition der kalder sig 'Informal Logic', finder man efter min mening en brugbar tilgang til evaluering af de enkelte argumenter ("the illative core"); de skal bedømmes i tre dimensioner, som jeg vil foreslå at oversætte sådan: Er argumentet rigtigt (det vil sige 'acceptabelt',

¹⁹ Isaiah Berlin, "Den ideale stræben", 35ff., i Den ideale stræben og andre essays (København: Gyldendal, 2005).

²⁰ Se for eksempel Joseph Raz, "Incommensurability and Agency", i: Ruth Chang (red.), Incommensurability, incomparability, and practical reason. (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1998), 110-128.

'retvisende', eller – hvis man er tryk ved det udtryk – 'sandt')? Er det relevant? Er det vægtigt?²¹

Især i tilskrivningen af 'vægt' til et argument er der betydelig, legitim subjektivitet på spil, men også med hensyn til relevans.

Hvorfor netop disse tre parametre? Et kort svar er at de to første i en vis forstand er velkendte fra al argumentationstænkning, inklusive formel logik: Rigtighed træder i stedet for 'sandhed'; relevans træder i stedet for 'gyldighed', og disse to bør bedømmes hver for sig. Det kan måske være rigtigt at en politiker har et bestemt skjult motiv til et forslag – men om det er relevant, er en anden diskussion. Relevante argumenter i politisk debat er imidlertid sjældent logisk 'gyldige' (og de foregiver i reglen heller ikke at være det); selvom et argument i for eksempel prostitutionsdebatten skulle være relevant, følger konklusionen – en bestemt lovgivning – jo ikke med nødvendighed, idet der også er relevante argumenter der taler for det modsatte. Argumentet er derfor ikke logisk 'gyldigt' – idet den logiske definition heraf jo netop er at konklusionen nødvendigvis følger. Netop derfor kommer den tredje parameter ind i billedet: Hvilken vægt har argumenterne på den ene side sammenlignet med dem på den anden? Her er det at 'afvejning' bliver nødvendig. Men det er ikke en afvejning der på objektiv vis afgør sagen, som en fysisk vægt ville gøre; den er derimod præget af at forskellige individer kan tillægge relevante argumenter på de to sider forskellig vægt.

Afgørende for at individet kan vurdere argumenter efter disse parametre, er imidlertid at man hører modargumenterne – og ikke mindst at man hører de svare der gives på modargumenterne (og altså ikke på forfalskninger af dem). Dette er "the dialectical tier". Det er her vi finder de usikke som jeg har fokuseret på, og som synes at præge offentlige debatter: ikke-svar, stråmænd, påduttede falske dikotomier, spekulationer om modparters skjulte motiver, frontudvidelse.²²

Grundantagelsen i det foregående har været at offentlige debatter skal vurderes ud fra om de opfylder tilhørernes (det vil sige borgernes, de vælgende individers) behov. Hver enkelt af os har – når vi skal afveje argumenter, vælge holdninger og derudfra vælge vore demokratiske repræsentanter - behov for at høre den bedst mulige argumentation fra begge sider i den offentlige debat: argumenter, modargumenter, svar på modargumenter. Når først sagen er besluttet, og en

²¹ En glimrende fremstilling hvor denne triade er lagt til grund, er Trudy Goviers lærebog A Practical Study of Argument (6th edition). (Belmont, CA: Wadsworth Publishing, 2004).

²² En grundigere gennemgang både af de omtalte usikkerheder og af teorigrundlaget for den normative bedømmelse af dem har jeg forsøgt i bogen De svarer ikke. Fordømmende usikkerheder i den politiske debat. (København: Gyldendal, 2011).

politik er gennemført, er det for sent at blive opmærksom på et godt argument og sige til sig selv: "Hvorfor har jeg dog ikke tænkt på dét?!"

Litteratur

Berlin, Isaiah. "Den ideale stræben", 35ff., i: Den ideale stræben og andre essays. København: Gyldendal, 2005.

van Eemeren, F.H., og R. Grootendorst. Argumentation, Communication, and Fallacies: A Pragmatic-dialectical Perspective. London: Routledge, 1992.

Govier, Trudy. A Practical Study of Argument (6th edition). Belmont, CA: Wadsworth Publishing, 2004.

Govier, Trudy. "Two is a Small Number: False Dichotomies Revisited", i: H.V. Hansen et. al. (red.), Dissensus and the Search for Common Ground. CD-ROM (pp. 1-10). Windsor. ON: OSSA, 2007.

Hamblin, Carl. Fallacies. London: Methuen, 1970.

Johnson, Ralph H. Manifest Rationality: A Pragmatic Theory of Argument. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2000.

Kock, Christian. "Choice Is Not True Or False: The Domain of Rhetorical Argumentation", i: Argumentation 23 (2009), side 61-80.

Kock, Christian. "Det endimensionale menneske: Hvad PH og de kulturradikale ikke forstod", i: Kritik 193 (2009), side 112-120.

Kock, Christian. De svarer ikke. Fordummende uskikke i den politiske debat. (København: Gyldendal, 2011.

Raz , Joseph. "Incommensurability and Agency", i: Ruth Chang (red.), Incommensurability, Incomparability, and Practical Reason. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1998, side 110-128.

Walton, Douglas. "The Straw Man Fallacy", i: Johan van Benthem, Frans H. van Eemeren, Rob Grootendorst and Frank Veltman (red.), Logic and Argumentation. Amsterdam, Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, North-Holland, 1996, side 115-128.

Walton, Douglas. Ad Hominem Arguments. Tuscaloosa: University of Alabama Press, 1998.